

Wprowadzenie

Kształtujące się coraz bardziej złożone struktury przemysłowo-kapitałowe wpływają w zasadniczy sposób na nasilające się procesy globalizacji, a także związane z nimi procesy integracji europejskiej. Znaczącą rolę w tym zakresie odgrywają przedsiębiorstwa przemysłowe, spełniające w przestrzeni społeczno-gospodarczej różnorodne funkcje (od funkcji światowych, poprzez krajowe, regionalne, po funkcje lokalne), między którymi coraz bardziej nasilają się powiązania przestrzenno-produkcyjne. Motorem inicjującym te niezwykle złożone procesy jest nasilająca się konkurencja coraz poszukiwania coraz rozleglejszych rynków zbytu na określone produkty, począwszy od rynków lokalnych, poprzez rynki regionalne, krajowe, po rynki europejskie i rynek światowy. Dlatego należy przyjąć, iż w rozwoju działalności przemysłowej poszczególnych przedsiębiorstw, niezależnie od ich funkcji, w coraz większym stopniu zaznaczać się będą różnorodne relacje z otoczeniem międzynarodowym. W coraz większym stopniu tworzyć ono będzie określone warunki dla funkcjonowania i rozwoju różnej wielkości przedsiębiorstw oraz wymuszać ich konkurencyjność na rynku. Poznanie tych złożonych procesów przemian jest niezbędne nie tylko dla kreowania racjonalnych strategii rozwoju poszczególnych przedsiębiorstw, ale także zarządzania różnego typu firmami, w tym także średnimi i małymi podmiotami gospodarczymi. Postępujący proces umiędzynarodowienia produkcji przemysłowej sprawia bowiem, że przedsiębiorstwa przemysłowe w coraz większym stopniu wykazywać będą powiązania z globalnymi strukturami produkcyjnymi, kapitałowymi, rynkowymi i organizacyjnymi.

W nurcie tej wiodącej i aktualnej problematyki badawczej znajdują się artykuły kolejnego tomu *Prac Geografii Przemysłu*, w których główny nacisk położono na międzynarodowe uwarunkowania rozwoju przemysłu. Wydaje się, iż są one interesującym przeglądem aktualnej problematyki badawczej podejmowanej w krajowych ośrodkach akademickich.

Wychodząc z założenia, że podstawowy wpływ na światowe procesy rozwoju przemysłu i gospodarki wywierają dominujące w świecie korporacje przemysłowe, Z. Ziolo (AP, Kraków) podejmuje problematykę zróżnicowania światowej przestrzeni przemysłowej w świetle koncentracji siedzib zarządów ponadnarodowych korporacji. Zakłada, iż rola miejsc występowania zarządów odgrywa podstawową rolę w kierunkach rozwoju przestrzeni przemysłowej. W tych miejscach bowiem podejmowane są studia strategiczne dotyczące kierunków rozwoju korporacji oraz zapadają decyzje o nowych lokalizacjach, konsolidacji i przejęć istniejących już przedsiębiorstw a także dotyczące penetracji nowych rynków. Miejsce polskiego przemysłu na tle przemysłu Europy Środkowej i Wschodniej przedstawia B. Domański (UJ, Kraków). Autor główny akcent kładzie na proces kształtowania się przemysłu przejawiającego się w zmianach wielkości produkcji, struktury branżowej, zdolności eksportowych oraz napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych. B. Kostrubiec (UŚI., Katowice) analizuje proces delokalizacji jako przejaw samoregulacji przestrzeni przemysłowej, którą traktuje jako wyraz zmieniającej się uwarunkowań układów

regionalnych umożliwiających podnoszenie konkurencyjności przedsiębiorstwom. A Tobolska, R. Matykowski (UAM, Poznań) prezentują działalność przemysłową w warunkach wzrastającej internacjonalizacji i globalizacji na przykładzie wybranych produktów. Problematyka powiązań przemysłu z kapitałem zagranicznym w wyniku bezpośrednich inwestycji analizowana jest na przykładzie województwa dolnośląskiego (P. Bezdeń, UW, Wrocław), przemian gospodarczych tradycyjnego ośrodka przemysłowego Chorzowa pod wpływem kapitału zagranicznego (M. Tkocz, USI., Katowice), relacji między bezpośrednimi inwestycjami zagranicznymi a procesami globalizacji (S. Sala, AŚw., Kielce). Nad nową rolą przedsiębiorstw w gospodarce w okresie transformacji ustrojowej zastawia się W. Gierańczyk (UMK, Toruń), a M. Paszkowski, L. Luchter (UJ, Kraków) podejmują problematykę pomiaru efektów transformacji na tle porównań międzynarodowych. A. Wieloński, K. Szmiąg (UW, Warszawa) analizują europejskie uwarunkowania rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw przemysłowych w Polsce. Funkcjonowanie małych i średnich przedsiębiorstw w otoczeniu międzynarodowy przedstawia D. Reško (WSZ, Nowy Sącz) oraz rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce G. Wielgus (US, Kraków). Analiza zachowań wybranych branż dotyczy funkcjonowania firm informatycznych w ujęciu przestrzennym (G. Micek UJ, Kraków), kształtowania się współpracy i konsolidacji przemysłu piwowarskiego w przestrzeni europejskiej (M. Huculak, UJ, Kraków), rozwoju sektora teleinformatycznego w Trójmieście jako przejaw procesów globalizacji (M. Szymtkowska UG, Gdańsk). T. Komornicki (IGiPZ PAN Warszawa) podejmuje interesującą i nową problematykę eksportu jako miernika rozwoju przemysłu. I. Jaworski analizuje nowe zagadnienie dotyczące offsetu jako czynnika rozwoju przemysłu, a ogólne rozważania egzemplifikuje na przykładzie: Finlandii, Izraela, Zjednoczonych Emiratów Arabskich, Arabii Saudyjskiej i Republiki Południowej Afryki. Na tym tle, uwzględniając uwarunkowania prawne, prezentuje zakładane działania offsetowe na terenie Polski. T. Rachwał (AP, Kraków) analizuje kierunki restrukturyzacji technologicznej przedsiębiorstw Polski Południowo-Wschodniej, jako czynnika podnoszącego ich konkurencyjność. Z. Makiela (AP, Kraków) mawia funkcjonowanie Przedsiębiorstwa Poszukiwań i Eksploatacji Złóż Ropy Naftowej i Gazu „Petrobaltic” w okresie transformacji gospodarczej. Proces kształtowania działalności produkcyjnej ponadnarodowej firmy Nokia, reprezentującej przemysł wysokiej techniki, oraz jej przestrzenny rozwój przedstawia E. Wajda (AP, Kraków), a przemiany w przemyśle mleczarskim na terenie rejonu przemysłowego prezentuje R. Fedan (AP, Kraków).

Przedstawione artykuły podejmują różne aspekty zachowań przedsiębiorstw przemysłowych i w interesujący sposób przedstawiają międzynarodowe uwarunkowania rozwoju przemysłu oraz wskazują na odmienne tendencje ich przemian w zależności od spełnianych funkcji, potencjału produkcyjnego oraz przynależności do branży. Te różnorodne przemyślenia Autorów oraz bogaty materiał empiryczny powinien stwarzać pewne przesłanki do określania miejsca różnorodnych typów przedsiębiorstw przemysłowych w budowanych strategiach rozwoju układów regionalnych.

Zbigniew Ziolo, Tomasz Rachwał